

KUNGL. SKOGS- OCH LANTBRUKSAKADEMIEN

Enaforsholms
PINETUM

Lärkträd [släktet *Larix*]

Totalt finns ett tiotal snarlika arter, av vilka tre har en vidare utbredning i de nordliga, cirkumpolära låglandsområdena. Dessa träd har dels spiralställda barr på långskotten och dels barr i sammanträngda kransar på sporreliknande kortskott. Alla lärkträd följer barren till vintern. Kottarna är mjuka, mognar efter ett år men sitter kvar ytterligare något år.

Kurilisk lärk

(*L. gmelinii* var. *japonica*)

Sibirien öster om Jenisej.

Bark rödbrun, grovt flagnande. Skott mörkröda eller brunskära, med otydliga ribbor, mer eller mindre håriga. Barr mycket tunna, upp till 40 × 0,5 mm, trubbiga, blankt gräsgröna på ovasidan, kölade och med två vitaktiga smala band på undersidan.

Sibirisk lärk (*L. sibirica*)

Norra Ryssland, Sibirien österut till Jenisej.

Skott slanka och mycket blekt gula, vanligtvis behårade. Barr tunna, upp till 4 cm med en gråblå ovasida och två vitt skilda ljusgrå band på undersidan.

Ädelgranar [släktet *Abies*]

Totalt finns det ett femtiotal arter i den norra tempererade regionen både i Gamla och Nya världen. De läderartade barren är vanligen tillplattade, trubbiga eller mjukt spetsiga och fäster vid skottet genom sugskiveliknande utbuktningar. Upprätta kottar, som faller sönder medan de ännu sitter kvar på grenen.

Pichtagan (*A. sibirica*)

I trädgården och i pinetet.

Norra Ryssland, Turkmenistan, Sibirien.

Krossade barr luktar cederolja. Skott tydligt vitludna, barr kamlikt ordnade. 1,5–2 cm, inåtböjda, ofta uppåtriktade, gulgröna.

Berggran (*A. lasiocarpa*)

Flera bestånd i försöksområdet. Västra Nordamerika.

Krossade barr luktar balsam. Barren på skottens undersida pekar framåt; gröna till gråblå barr med mattgrå band på båda sidorna, 2–4 cm långa, skott skära eller bruna.

Granar [släktet *Picea*]

Ett trettiotal arter spridda över större delen av norra halvklotet. De nakna skotten är stråva av de spetsiga ären efter avfallna barr. Kotte nedhängande som mogen, faller av intakt, barken är tunn och fjälligt. Barverket känns strävt att ta i och kan var stickande.

Engelmansgran (*P. engelmannii*)

Nordvästra Amerika.

Krossade barr luktar mentol. Blågröna till blå barr med 2–3 vita band på översidan och två på undersidan, framåtriktade. Bark orange med fina papperslika flagor, kådrik.

Vitgran (*P. glauca*)

Canada, Alaska, norra USA.

Krossade barr luktar som svarta vinbär – grapefrukt. Barken på unga träd ljus rödgrå med vertikala vita strimmor; på gamla träd purpuraktigt grå. Skott rent vita och glänsande eller med blekskär dagg, försedda med små fåror. Barr talrika, inte hopträngda, de pekar alla något framåt, nästan alla sitter på skottets översida. Barr grå eller blekt blågröna, med vita linjer runt hela barret; styva men slanka; jämnstora, 12–13 mm långa.

Svartgran (*P. mariana*)

Hela Canada utom tundraområdet, norra USA.

Barren luktar mentol – balsam. Bark rödaktigt grå, med grova flagor. Skott rödaktigt bruna, ludna. Barr tunna och tättsittande runt hela skottet, små, 1–1,5 cm

och mjuka. De som sitter nära spetsarna är framåtriktade; översidan är blågröna till mörkt gröna (ibland nästan svarta – därav namnet) och undersidan bär två blåvita band.

Tallar [släktet *Pinus*]

Barr i knippen om 2–5, vid basen omgivna av hinnlika fjäll. Kottar hårda, i spetsen av fröfjället finns ofta en förtjockad knöllik bildning. Ca 110 arter i Europa, Asien, Nord- och Mellanamerika.

White bark pine (*P. albicaulis*)

Norra delarna av Klippiga bergen, från 1 500 m höjd i norr till ca 3 000 m höjd i sydligaste delarna.

Styva barr, upp till 6 cm långa i buntar om 5. Kottar ca 7 cm, söderfaller vid mognaden. Tunn bark, fjällig, grå till brun.

Sibirisk cembratall

(*P. cembra* ssp. *sibirica*)

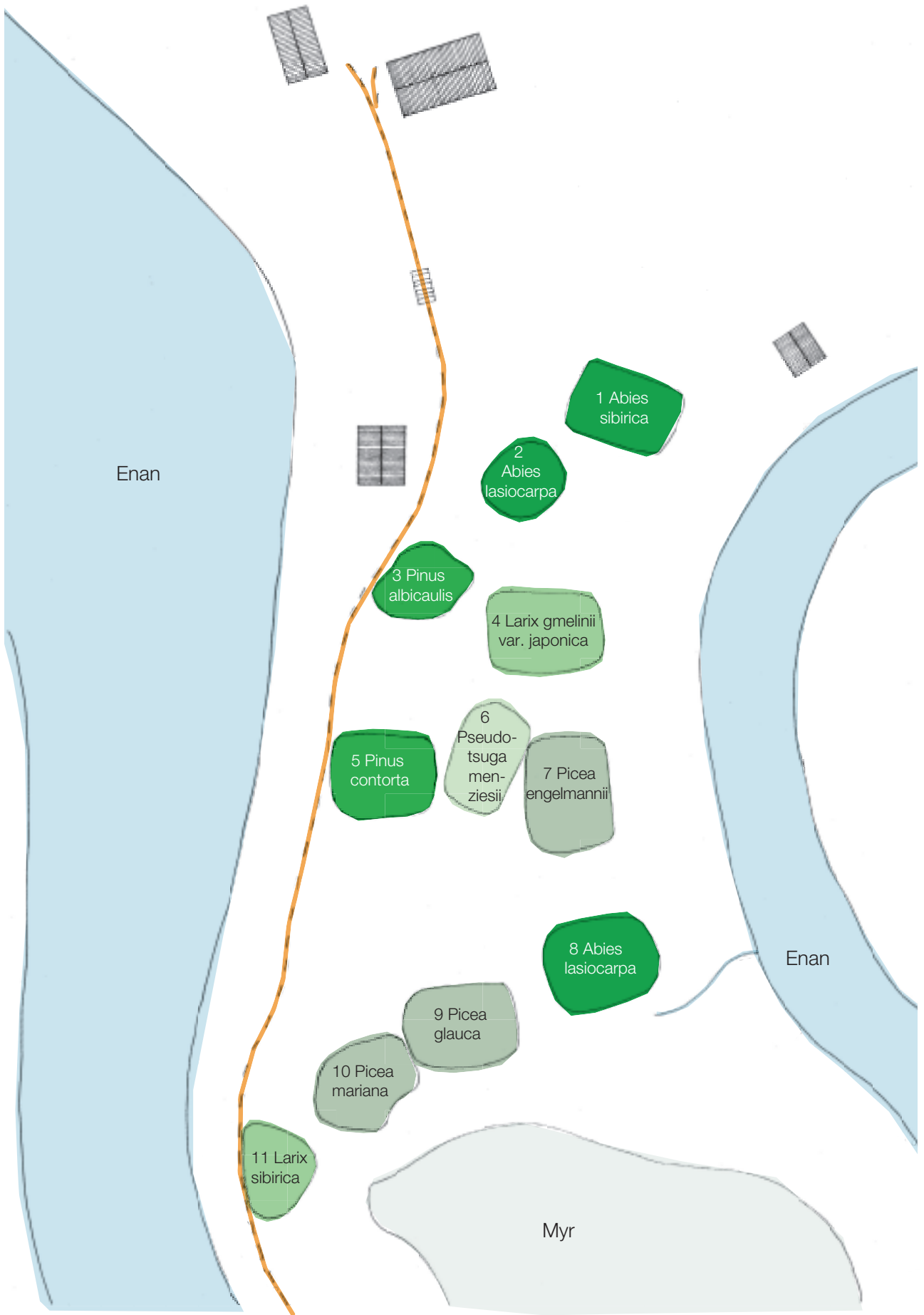
Endast i trädgården.

Nordöstra Ryssland, Sibirien. Träd med cylindrisk krona. Årskott grön-brunaktiga, tätt håriga. Knoppar klot- eller äggrunda, med kåda och rent brunglänsande, släta knoppfjäll. Barr 5 till sammans, 60–130 mm, trekantiga, vridna, något blågrönaktiga, sitter kvar 3–5 år. Kottar nästan upprätta, 6–13 × 5–8 cm, öppnar sig ej. Frön ätliga.

Contortatall (*P. contorta*)

Flera bestånd i försöksområdet. Alaska till norra Kalifornien inom en zon ca 200 km från kusten

Barr med citronlik doft. Variabel art. Träd med cylindrisk krona. Barken släpper i små flagor. Årskott rödbruna, kala. Knoppar cylindriska, spetsiga, med kåda. Barr parvisa, 25–100 mm, styva, raka, sitter kvar 2–8 år. Kottar 2–6,5 cm, bakåtriktade, äggrunda, gyllenbruna, fröfjällets spets med liten tapp mitt på.

0 m 100 m

Planteringsår och ursprung. Siffrorna hänvisar till kartans nummer.

1. Abies sibirica, 1957
 2. Abies lasiocarpa (frostskaadade), 1959, Washington State, USA
 3. Pinus albicaulis, 1959, Montana, USA
 4. Larix gmelinii var. japonica, 1956, södra Sachalin, Ryssland
 5. Pinus contorta, 1956, Alberta, Kanada
 6. Pseudotsuga menziesii (planteringen utgången)
 7. Picea engelmannii (ett par förkrympta trädrester), 1956
 8. Abies lasiocarpa, 1956, British Columbia, Kanada
 9. Picea glauca, 1956, British Columbia, Kanada
 10. Picea mariana, 1959, Fairbanks, Alaska
 11. Larix sibirica, 1959, Arkangelsk, Ryssland
-

Ovanliga barrträd på Enaforsholm

På Enaforsholms marker planterades under perioden 1956–1968 ett antal olika barrträdsarter från Nordeuropa, Nordasien och nordligaste Nordamerika. I första omgången anlades ett s.k. Arboretum (samling av träd, eg. ett Pinetum, samling av barrträd) på Holmen söder om byggnaderna.

1957–1968 lades ett antal skogsförsök ut på den del av egendomen, som ligger mellan Enan och järnvägen nordväst om landsvägsbron över ån. Dessutom har ett par arter, cembratall och pichta-gran, planterats i Enaforsholms försöksträdgård. Totalt finns det inom området idag tio barrträdsarter förutom gran, tall och en. För den som bara kort vill bekanta sig med de tio främmande arterna räcker ett besök på Holmen.

Planteringarna har utsatts för en rad påfrestningar, i första hand stränga vintrar men även sor-karna har i vissa fall med god aptit ätit av plantor-nas rötter. Ett par arter klarade inte de första vint-rarna och har därför utgått eller lever kvar i form av några små buskar. Dessa arter behandlas inte i denna folder. Vidare finns i försöksområdet svens-ka tallar och granar från olika delar av Norrland i olika proveniensier.

Av mittuppslagets karta över Pinetet på Holmen framgår var man kan finna de enskilda bestånden. Ett större försöksområde finns på den västra delen av Enaforsholms egendom.

Detta område innehåller tre främmande arter: berggran (*Abies lasiocarpa*), contortatall (*Pinus contorta*) och sibirisk lärk (*Larix sibirica*). För att bese dessa träd får man bege sig upp till lands-vägen, följa den mot väster ca 100 meter och sedan gå in på den grusväg som tar av mot nordväst. Efter några meter finns en låst bom. Om man måste använda bil finns nyckel till bommen att låna på Enaforsholm. De mer sevärda bestånden kommer efter det att vägen passerat kraftlednings-gatan.

För den som har tid rekommenderas att följa vägen ända fram till järnvägsövergången (ca 2 km). Om man sedan fortsätter i skogen mellan järn-vägen och den stora myren finner man efter något hundratal meter två urgamla tallar, den ena fort-farande levande medan den andra utgör ett silver-färgat skelett. Aldern på den levande tallen har fastställts till drygt 270 år, d.v.s. den började växa på 1730-talet.

Idé och text: Åke Bruce
Bearbetning och faktagranskning: Kjell Lundquist
Faktagranskning: Kenneth Lorentzon och Lennart Rådström
Karta: Camilla Björk
Omslagsfoto: Kjell Lundquist (utsikt mot Enaforsholms Pinetum)
Grafisk formgivning: Kristina Larsson
Tryck: Wikströms

